

**OLIIY TA'LIM MENEJMENTIDA SUN'IY
INTELLEKTNING O'RNI VA AHAMIYATI**

Axborot texnologiyalari va menejmenti universiteti dotsenti

Shomurodov Sherali Shuhratovich

Annotatsiya. *Mazkur maqolada oliy ta'lim tizimida sun'iy intellekt (SI) texnologiyalarini joriy etishning menejment jarayonlariga ta'siri, ularning samaradorligi va boshqaruv sifatini oshirishdagi roli tahlil qilinadi. Shuningdek, SI asosidagi axborot tizimlarining qaror qabul qilish, ta'lim sifatini monitoring qilish, resurslarni taqsimlash hamda kadrlar salohiyatini rivojlantirishdagi amaliy ahamiyati yoritiladi. Tadqiqot natijalari oliy ta'lim muassasalarida boshqaruvni raqamlashtirish jarayonlarini jadallashtirish zarurligini ko'rsatadi.*

Kalit so'zlar: *sun'iy intellekt, oliy ta'lim, menejment, raqamli transformatsiya, ta'lim boshqaruvi, axborot tizimlari.*

Аннотация. *В статье анализируется влияние технологий искусственного интеллекта на управленческие процессы в системе высшего образования, их эффективность и роль в повышении качества управления. Раскрывается практическое значение интеллектуальных информационных систем в принятии решений, мониторинге качества образования, распределении ресурсов и развитии кадрового потенциала. Результаты исследования показывают необходимость ускорения процессов цифровизации управления в вузах.*

Ключевые слова: *искусственный интеллект, высшее образование, менеджмент, цифровая трансформация, управление образованием, информационные системы.*

Annotation. *This article analyzes the impact of artificial intelligence technologies on management processes in higher education, their effectiveness,*

and their role in improving governance quality. It highlights the practical significance of intelligent information systems in decision-making, education quality monitoring, resource allocation, and staff development. The research results indicate the necessity of accelerating digital transformation in higher education management.

Keywords: *artificial intelligence, higher education, management, digital transformation, education governance, information systems.*

1. Kirish. Bugungi globallashuv va raqamli iqtisodiyot sharoitida oliy ta'lim tizimi oldida turgan eng muhim vazifalardan biri – boshqaruv jarayonlarini samarali, shaffof va tezkor tashkil etishdir. Ta'lim muassasalarining raqobatbardoshligini ta'minlash, ta'lim sifatini oshirish hamda resurslardan oqilona foydalanish uchun zamonaviy axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan keng foydalanish talab etilmoqda. Ayniqsa, sun'iy intellekt texnologiyalarining jadal rivojlanishi oliy ta'lim menejmentida yangi imkoniyatlarni ochib bermoqda. Sun'iy intellekt — bu inson tafakkuriga xos bo'lgan muammolarni hal qilish, o'rganish, tahlil qilish va qaror qabul qilish kabi jarayonlarni avtomatlashtirishga qodir texnologiyalar majmuidir. Oliy ta'lim tizimida SI texnologiyalaridan foydalanish boshqaruv jarayonlarini optimallashtirish, strategik rejalashtirishni takomillashtirish, ta'lim sifatini baholash hamda kadrlar salohiyatini rivojlantirish imkonini bermoqda. Mazkur maqolaning maqsadi – oliy ta'lim menejmentida sun'iy intellekt texnologiyalarining o'рни va ahamiyatini ilmiy-nazariy hamda amaliy jihatdan tahlil qilish, ularning joriy etilish istiqbollarini aniqlashdan iborat.

2. Oliy ta'lim menejmenti tushunchasi va uning zamonaviy talablari. Oliy ta'lim menejmenti – bu ta'lim muassasasining strategik maqsadlariga erishish uchun inson resurslari, moddiy-texnik baza, moliyaviy va axborot resurslarini samarali boshqarishga qaratilgan faoliyatdir. Zamonaviy sharoitda oliy ta'lim menejmenti quyidagi asosiy vazifalarni qamrab oladi:

- ta'lim sifatini doimiy monitoring qilish va oshirish;
- ta'lim jarayonini rejalashtirish va nazorat qilish;
- kadrlar siyosatini takomillashtirish;
- moliyaviy va moddiy resurslardan oqilona foydalanish;
- ta'lim muassasalarining raqobatbardoshligini ta'minlash.

Son'gi yillarda oliy ta'lim tizimida raqamli transformatsiya jarayonlari kuchayib, axborot tizimlari, elektron boshqaruv, masofaviy ta'lim platformalari keng joriy etilmoqda. Biroq an'anaviy axborot tizimlari ko'pincha faqat ma'lumotlarni yig'ish va saqlash funksiyasi bilan cheklanib, murakkab tahlil va prognozlash imkoniyatlarini to'liq ta'minlay olmaydi. Shu sababli, sun'iy intellekt texnologiyalarini boshqaruv jarayonlariga integratsiya qilish dolzarb masalaga aylanmoqda.

3. Sun'iy intellekt texnologiyalarining oliy ta'lim menejmentidagi o'rni. Sun'iy intellekt oliy ta'lim menejmentida bir qator yo'nalishlarda samarali qo'llanilmoqda. Jumladan:

Qaror qabul qilish jarayonini optimallashtirish. SI asosidagi tizimlar katta hajmdagi ma'lumotlarni tezkor tahlil qilish, turli ssenariylarni modellashtirish va eng maqbul qarorlarni tavsiya etish imkonini beradi. Masalan, talabalar qabulini rejalashtirish, ta'lim yo'nalishlari bo'yicha kvotalarni belgilash, byudjet mablag'larini taqsimlash kabi masalalarda SI texnologiyalari rahbariyat uchun ishonchli analitik asos yaratadi.

Ta'lim sifatini monitoring qilish va baholash. Sun'iy intellekt yordamida talabalar o'zlashtirishi, fanlar bo'yicha natijalar, professor-o'qituvchilar faoliyati samaradorligi doimiy ravishda tahlil qilinadi. Bu esa ta'lim jarayonidagi muammolarni erta aniqlash, individual yondashuvni joriy etish va sifatni oshirishga xizmat qiladi.

Resurslarni samarali boshqarish. SI texnologiyalari auditoriya fondidan foydalanish, o'quv yuklamalarini taqsimlash, moddiy-texnik

resurslarni rejalashtirish jarayonlarini optimallashtiradi. Natijada, resurslardan foydalanish samaradorligi oshib, ortiqcha xarajatlar kamayadi.

Kadrlar siyosatini takomillashtirish. Oliy ta'lim muassasalarida kadrlar tanlash, baholash va rivojlantirish jarayonlarida SI asosidagi tizimlar muhim rol o'ynaydi. Masalan, professor-o'qituvchilarning ilmiy faolligi, nashrlar soni, grantlarda ishtiroki va ta'lim natijalari tahlil qilinib, ularning malakasini oshirish bo'yicha individual rivojlanish strategiyalari ishlab chiqiladi.

4. Sun'iy intellektning oliy ta'lim menejmentidagi amaliy ahamiyati. Sun'iy intellekt texnologiyalarini oliy ta'lim menejmentiga joriy etish quyidagi amaliy natijalarga olib keladi:

Birinchidan, boshqaruv jarayonlarining tezkorligi va aniqligi oshadi. SI asosidagi tizimlar inson omiliga bog'liq xatoliklarni kamaytirib, ma'lumotlarga asoslangan qarorlar qabul qilish imkonini beradi.

Ikkinchidan, ta'lim sifatini oshirishga xizmat qiladi. Talabalar bilim darajasi, ularning ehtiyojlari va qiziqishlari chuqur tahlil qilinib, ta'lim jarayoni shaxsiylashtiriladi. Bu esa o'qitish samaradorligini sezilarli darajada oshiradi.

Uchinchidan, moliyaviy va moddiy resurslardan foydalanish samaradorligi ta'minlanadi. Byudjet mablag'larini rejalashtirish, xarajatlarni nazorat qilish va investitsiya loyihalarini baholash jarayonlarida SI texnologiyalaridan foydalanish iqtisodiy samaradorlikni oshiradi.

To'rtinchidan, oliy ta'lim muassasalarining raqobatbardoshligi kuchayadi. Zamonaviy boshqaruv texnologiyalarini joriy etgan ta'lim muassasalari milliy va xalqaro reytinglarda yuqori o'rinlarni egallash imkoniyatiga ega bo'ladi.

5. Oliy ta'lim menejmentida sun'iy intellektni joriy etish muammolari va istiqbollari. Sun'iy intellekt texnologiyalarini oliy ta'lim menejmentiga joriy etish jarayonida bir qator muammolar ham yuzaga kelmoqda. Jumladan, axborot xavfsizligi va shaxsiy ma'lumotlarni himoya

qilish masalalari, texnik infratuzilmaning yetarli darajada rivojlanmaganligi, kadrlarning raqamli savodxonligi darajasi kabi omillar SI texnologiyalarini samarali qo'llashga to'sqinlik qilishi mumkin. Shuningdek, sun'iy intellekt asosidagi tizimlarning qaror qabul qilish jarayonida shaffoflik va izohlanish darajasini ta'minlash muhim ahamiyatga ega. Aks holda, avtomatlashtirilgan qarorlar inson omili va ijtimoiy adolat tamoyillariga zid kelishi ehtimoli mavjud.

Shu bilan birga, mazkur texnologiyalarni joriy etish istiqbollari juda keng. Raqamli transformatsiya jarayonlarining jadallashuvi, milliy ta'lim tizimlarini modernizatsiya qilish bo'yicha davlat dasturlari, xalqaro hamkorlik va tajriba almashinuvi SI texnologiyalarining oliy ta'lim menejmentida keng qo'llanilishiga zamin yaratmoqda. Kelgusida sun'iy intellekt asosida ishlovchi kompleks boshqaruv platformalarini yaratish, ta'lim tizimining barcha bo'g'inlarini yagona raqamli ekotizimga integratsiya qilish, shuningdek, prognozlash va strategik rejalashtirish imkoniyatlarini kengaytirish dolzarb vazifa bo'lib qoladi

6. Xulosa. Xulosa qilib aytganda, sun'iy intellekt texnologiyalari oliy ta'lim menejmentini tubdan o'zgartiruvchi muhim omil sifatida namoyon bo'lmoqda. Ular boshqaruv jarayonlarini avtomatlashtirish, qaror qabul qilish sifatini oshirish, ta'lim jarayonini shaxsiylashtirish va resurslardan foydalanish samaradorligini ta'minlashda muhim rol o'ynaydi. Maqolada olib borilgan tahlillar shuni ko'rsatadiki, sun'iy intellektni oliy ta'lim menejmentiga joriy etish nafaqat ta'lim sifatini oshirishga, balki ta'lim muassasalarining barqaror rivojlanishini ta'minlashga ham xizmat qiladi. Shu bois, oliy ta'lim tizimida raqamli transformatsiya jarayonlarini jadallashtirish, sun'iy intellekt texnologiyalarini keng joriy etish va ularning samarali ishlashi uchun zarur normativ-huquqiy, texnik hamda kadrlar bazasini shakllantirish dolzarb vazifalardan biri hisoblanadi.

**FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR
(HARVARD USLUBI, OAK TALABI ASOSIDA)**

1. Russell, S. & Norvig, P. (2021). *Artificial Intelligence: A Modern Approach*. 4th ed. Pearson, New York.
2. UNESCO (2021). *Artificial Intelligence in Education: Challenges and Opportunities*. Paris: UNESCO.
3. World Bank (2020). *Transforming Higher Education through Digital Technologies*. Washington, DC: World Bank.
4. OECD (2021). *AI in Education: Opportunities and Challenges*. Paris: OECD Publishing.
5. Zawacki-Richter, O., Marín, V.I., Bond, M. & Gouverneur, F. (2019). Systematic review of research on artificial intelligence applications in higher education. *International Journal of Educational Technology in Higher Education*, 16(1), pp. 1–27.
6. Ministry of Higher Education of the Republic of Uzbekistan (2022). *Oliy ta'lim tizimini raqamlashtirish konsepsiyasi*. Toshkent.
7. Raximova, D.O. (2023). Ta'lim boshqaruvida raqamli texnologiyalarni joriy etishning iqtisodiy samaradorligi. *O'zbekiston iqtisodiy axborotnomasi*, 4(2), pp. 45–52.